

Rafał BORYCHOWSKI* (UPH w Siedlcach, Polska)

O traumach archiwalnych. Omówienie artykułu Nicoli Laurent i Kirsten Wright ‘A trauma-informed approach to managing archives: a new online course’ (*Archives and Manuscripts*, t. 48, 2020, nr 1, s. 80-87)

Autorki artykułu Nicola Laurent i Kirsten Wright pracują przy projekcie Find & Connect web resource¹, który jest realizowany przez Uniwersytet w Melbourne, odpowiednio jako Senior Project Archivist i Program Manager. Pierwsza z nich jest także wiceprezydentem Australijskiego Stowarzyszenia Archiwistów (Australian Society of Archivists)².

Autorki omawiają kwestie dotyczące kursu online *A Trauma-informed Approach to Managing Archives*³. Jest to jeden z trzech nowych kursów, które Australijskie Stowarzyszenie Archiwistów wprowadziło na początku 2020 roku. Pozostałymi są *Indigenous Recordkeeping and Archives*⁴ oraz *Out of Home Care Records*⁵.

Artykuł zaczyna się od stwierdzenia, że trauma jest wszechobecna i dotyka nas wszystkich. Dotyczy to także archiwów, które są miejscami szczególnej traumy. Autorki wskazały na trzy formy tej traumy, które – jak wynika z analizy tekstu artykułu – związane są z trzema grupami osób. Po pierwsze chodzi o osoby, które już przeżyły traumę i korzystają z archiwów. Po drugie chodzi o osoby odczuwające traumę podczas czytania akt przechowywanych w archiwach. Wreszcie, po trzecie chodzi o osoby z personelu archiwum, które mają do czynienia z traumą albo z uwagi na obsługę osób z obu wcześniejszych grup, albo pod wpływem samych materiałów, z którymi pracują. W tym ostatnim przypadku jest mowa o wtórnej traumie (vicarious trauma).

W artykule poruszone zostały następujące zagadnienia związane z kursem: kwestie językowe, potrzeba zajmowania się taką problematyką, treść kursu, grupa docelowa i wnioski.

Autorki zastanawiają się, czy słowo „trauma” oraz słownictwo z tym związane jest odpowiednie w kontekście archiwów. Wyjaśniają, że powodem używania zwrotów

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3081-1870>. rafal.borychowski@uph.edu.pl

¹ Aby dowiedzieć się o projekcie zob. *Find&Connect*.

² Notki o autorkach artykułu – zob. LAURENT, WRIGHT, 2020:86-87.

³ zob. *A Trauma-informed Approach to Managing Archives*.

⁴ zob. *Indigenous Recordkeeping and Archives*.

⁵ zob. *Out of Home Care Records*.

zawierających wyraz „trauma” w dyskusjach jest to, że większość ludzi natychmiast wyłapuje te określenia i rozumie powagę poruszanej tematyki. Autorki podkreślają, że „trauma” to potężne słowo, którego użycie może mieć negatywne konotacje i budzić wśród części osób dyskomfort. Autorki jednakże zastrzegają, że nie jest to ich zamiarem, jednak jak dotąd nie natknęły się jeszcze na właściwsze określenia i dlatego użyły takich a nie innych słów, zarówno w treści dyskusji, jak i samego kursu.

W artykule podano, że wpływ traumy w kontekście archiwalnym zaczęto dostrzegać na konferencjach i w literaturze, przy czym analiza treści artykułu wraz z przypisami wskazuje na aktywność z lat 2016-2019 i krąg kultury anglosaskiej (oprócz Australii, także Zjednoczone Królestwo i Irlandia oraz Stany Zjednoczone)⁶. Swoją rolę miały w tym między innymi Nicola Laurent i Michaela Hart⁷.

Odnosnie treści kursu wskazano na trzy obszary, a mianowicie: trauma-informed practice, trauma-informed archival practice, vicarious trauma. Punktem wyjścia są doświadczenia wynikające z pracy psychiatrów i innych profesjonalistów zajmujących się bezpośrednio osobami, które przeżyły traumę. Wymieniono pięć podstawowych zasad, którymi należy się kierować: bezpieczeństwo (safety), wiarygodność i transparentność (trustworthiness and transparency), wybór (choice), współpraca (collaboration) i upoważnienie (empowerment). Odwołano się również do konkretnego przykładu – prac Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse⁸, gdzie istniała potrzeba odpowiedniego podejścia do osób, które przeżyły traumę. Następnie poruszane są zagadnienia zaimplementowania tego podejścia do praktyki archiwalnej, a zatem kompleksowego przygotowania archiwów do obsługi użytkowników dotkniętych traumą. Ostatni obszar koncentruje się na personelu archiwów. Z jednej strony poruszane są zagadnienia dotyczące tego, jaki wpływ na personel archiwów wywiera styczność z ludźmi doświadczonymi traumą i dokumentacją zawierającą treści traumatyczne. Z drugiej strony chodzi o to, aby personel archiwów był przygotowany na radzenie sobie w takich sytuacjach, aby bezpiecznie i efektywnie wykonywał swoją pracę. Podkreślona jest potrzeba odpowiedniego podejścia na poziomie instytucji w tym zakresie.

Grupa docelowa, do której adresowany jest kurs, określona została dość szeroko, gdyż nie została ograniczona wyłącznie do samych archiwistów. Kurs może bo-

⁶ LAURENT, WRIGHT, 2020:81-82 oraz przyp. 3-12.

⁷ Referat M. Hart i N. Laurent pt. *Emotional Labour and Archival Practice* wygłoszony w trakcie Joint National Conference and Symposium of Australian Society of Archivists (ASA) and Information Technologies Indigenous Communities (ITIC), Melbourne, 26–28 września 2017. Wystąpienie można zobaczyć w Internecie w serwisie YouTube, zob. *Session 4B - Addressing Separation Loss & Trauma (ASA-ITIC 2017)*; LAURENT, HART, 2018; Referat M. Hart i N. Laurent pt. *Building a Trauma-informed Community of Practice* zaprezentowany podczas Archival Education and Research Institute, Liverpool, 8–12 lipca 2019. Ponadto zauważyć wypada, że później ukazał się również artykuł na ten temat – zob. LAURENT, HART, 2021.

⁸ W tłumaczeniu na język polski: Królewska Komisja do spraw Reakcji Instytucji na Wykorzystanie Seksualne Dzieci. Na temat Komisji i jej prac – zob. *Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse*.

wiem przynieść korzyści całemu sektorowi określonym angielskim skrótowcem GLAM (galleries, libraries, archives and museums). Wskazano też konkretne grupy osób, którym kurs może przynieść korzyść. Wydaje się, że najbardziej oczywistymi grupami są osoby obsługujące użytkowników archiwów oraz osoby pracujące ze zbiorami dokumentacji dotyczącej traumatycznych zdarzeń. Jeśli chodzi zaś o przykłady takiej dokumentacji to wymieniono najpierw dokumentację, która wynika z australijskich doświadczeń dotyczących traktowania rdzennej ludności – akta Skradzionych Pokoleń (records of the Stolen Generations)⁹ oraz dzieci w sierocińcach – akta opieki pozadomowej (out-of-home care records)¹⁰. W dalszej kolejności wymieniono chociażby akta policyjne (police files) czy dokumentację wojenną (war records). Wśród adresatów kursu słusznie wymieniono także osoby zajmujące kierownicze stanowiska (leaders and managers), które są zainteresowane implementacją zmian w swoich organizacjach. Z artykułu wynika, że kurs został wprawdzie napisany z myślą o kontekście australijskim, jednakże może być przydatny również dla osób z innych krajów. Chodzi o osoby zainteresowane tymi tematami, poszukujące pomysłów i praktycznych narzędzi, które pomogą im odpowiedzieć na problemy wtórej traumy i wdrożyć odpowiednie podejście do traumy w swoim archiwum.

W końcowej części artykułu autorki wyraziły przekonanie, że kurs nie tylko posłuży podtrzymaniu dyskusji, lecz także przyczyni się do rozwoju zawodowego. Autorki mają nadzieję, że rezultatem kursu będzie to, że archiwiści będą lepiej przygotowani, aby wspierać wszystkich wchodzących w interakcję z archiwami, ale też sami będą lepiej radzić sobie w takich sytuacjach.

Można się zastanawiać, czy podjęty przez autorki temat traumy w kontekście archiwów jest słuszny (czy archiwiści winni zajmować się kwestiami, które kojarzą się w pierwszej chwili bardziej z obszarem zainteresowań psychologii, niż samej archiwistyki) oraz czy temat ten jest uniwersalny (czy problematyka dotyczy archiwów i dokumentacji w innych państwach). Wiele wskazuje na to, że w przypadku postawionych wyżej pytań należy udzielić odpowiedzi twierdzących. Archiwiści jak najbardziej powinni posiadać zarówno refleksję jak i pewne przeszkolenie, pozwalające zarówno na pracę z dokumentacją zawierającą treści traumatyczne, jak i na stosowne podejście do osób korzystających z takiej dokumentacji, zwłaszcza tych, których w większym lub mniejszym stopniu ta dokumentacja dotyczy. Temat jest niewątpliwie uniwersalny, choć w recenzowanym artykule dużą rolę odgrywają doświadczenia australijskie związane z krzywdzącą polityką władz w stosunku do rdzennych mieszkańców czy niewłaściwą opieką nad dziećmi w sierocińcach. Zapewne problematyka będzie najbliższa

⁹ Terminem „Skradzione Pokolenia” określa się historię separowania dzieci Aborygenów i Mieszkańców Wysp Cieśniny Torresa od ich rodzin. Kalendarium dotyczące zagadnienia zob. *Track the History Timeline: The Stolen Generations*. Odnośnie zagadnienia zob. również: *Records of the Stolen Generations* oraz *The Stolen Generations*.

¹⁰ PATERSON, CASTAN, VARVARIGOS, 2016. Publikacja jest dostępna w serwisie ResearchGate, zob. *Regulating out of home care records: An analysis and critique of Australian regimes*.

innym państwom The Commonwealth. Obecnie z problematyką wyniszczającej polityki wobec ludności rdzennej boryka się Kanada, gdzie w przeszłości odbierano dzieci rodzicom i umieszczano w ośrodkach szkolnych, gdzie nie szanowano ich więzi rodzinnej i odrębności kulturowej, gdzie były okrutnie traktowane, co często wiązało się nie tylko z urazami psychicznymi czy fizycznymi, ale wręcz kończyło się śmiercią, o czym dowiadujemy się zarówno ze świadectw ocalałych, jak i z odkrywanych grobów. Całokształt związanej z tą kwestią dokumentacji zawiera więc treści traumatyczne i budzi uzasadnione silne emocje. Jeśli chodzi o współczesną Europę to niewątpliwie nasuwa się przykład dokumentacji dotyczącej wojny domowej w byłej Jugosławii, której ofiarami była w dużej mierze ludność cywilna. W przypadku trwającej w Ukrainie wojny wywołanej napaścią Rosji taka dokumentacja powstaje w dużej ilości. Najbardziej jaskrawym przykładem mogą być akta dotyczące popełniania przez Rosję zbrodni wojennych, w tym zwłaszcza na ludności cywilnej. Wojna dotyka też na szeroką skalę dzieci, których dzieciństwo zostaje zniszczone. Wiele osób będzie miało prędzej czy później do czynienia z taką dokumentacją. Osoby pokrzywdzone przez wojnę będą jeszcze przez wiele lat z różnych powodów wnioskować o udostępnienie dokumentacji lub mieć styczność z dokumentacją o treści traumatycznej – dotyczącej zbrodni dokonanych na nich, na ich rodzinach, w tym również w stosunku do osób zaginionych lub siłą wywiezionych przez Rosję z terenów Ukrainy. Musimy też mieć na uwadze fakt, że wiele okrucieństwa związanego z wojną przybiera postać dokumentacji filmowej czy fotograficznej.

Powyższe wskazuje, że podjęty przez autorki artykułu temat traumy w kontekście archiwów jest jak najbardziej aktualny i uniwersalny. Być może dyskusja na temat archiwów w kontekście traumy znajdzie naśladowców poza kręgiem kultury anglosaskiej, oczywiście z uwzględnieniem realiów i doświadczeń konkretnego państwa i społeczeństwa. W polskiej archiwistyce trudno doszukać się dyskusji w kwestii szczególnego podejścia do użytkowników archiwów, których spotkała trauma bądź którzy mogą doznać traumy w wyniku korzystania z akt, a także brak jest kursów dla archiwistów uwrażliwiających na różne kwestie z tym związane i stanowiących pomoc w radzeniu sobie z wtórną traumą.

Bibliografia:

Opracowania:

LAURENT N., HART M., (2018) *Emotional Labour and Archival Practice – Reflection*, „Journal for the Society of North Carolina Archivists” t. 15, s. 13-22.

LAURENT N., HART M., (2021) *Building a trauma-informed community of practice*, „Education for Information” t. 37, nr 1, s. 27-32.

LAURENT N., WRIGHT K., (2020) *A trauma-informed approach to managing archives: a new online course*, „Archives and Manuscripts” t. 48, nr 1, s. 80-87.

PATERSON M., CASTAN M., VARVARIGOS T., (2016) *Regulating out of home care records: An analysis and critique of Australian regimes*, Monash University (Australia).

Internet:

A Trauma-informed Approach to Managing Archives [<https://www.youtube.com/watch?v=JGmDxyCXdaw>; dostę: 01.02.2022].

Find&Connect [<https://findandconnect.gov.au/>; dostę: 01.02.2022].

Indigenous Recordkeeping and Archives [https://www.youtube.com/watch?v=Zn0R6_Kzzc8; dostę: 01.02.2022].

Out of Home Care Records [<https://www.youtube.com/watch?v=vnmEnzD1gP0&list=PLAiG-TVESdFzmNjSRE2eYYqfWeVV4NTH9&index=5>; dostę: 01.02.2022].

Records of the Stolen Generations [<https://www.findandconnect.gov.au/guide/vic/E000653>; dostę: 01.02.2022].

Regulating out of home care records: An analysis and critique of Australian regimes [https://www.researchgate.net/publication/330845377_Regulating_out_of_home_care_records_An_analysis_and_critique_of_Australian_regimes; dostę: 01.02.2022].

Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse [<https://www.childabuseroyalcommission.gov.au/>; dostę: 01.02.2022].

Session 4B - Addressing Separation Loss & Trauma (ASA-ITIC 2017) [<https://www.youtube.com/watch?v=RWZNGrxGs44>; dostę: 01.02.2022].

The Stolen Generations [<https://aiatsis.gov.au/explore/stolen-generations>; dostę: 01.02.2022].

Track the History Timeline: The Stolen Generations [<https://humanrights.gov.au/our-work/education/track-history-timeline-stolen-generations>; dostę: 01.02.2022].

Jak cytować: Borychowski, R. (2022). O traumach archiwalnych. Omówienie artykułu Nicoli Laurent i Kirsten Wright ‘A trauma-informed approach to managing archives: a new online course’ (*Archives and Manuscripts*, t. 48, 2020, nr 1, s. 80-87). *Officina Historiae* 5, 137-141.

© 2022 The Author(s). This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.